

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף קי"ב

הגמרא הביאה ומביאה ברייתא שלדעת רבי עקיבא באמת לומדים את מה שהבעל יורש את אשתו מהפסוק "לשאר וירש אותה", אך לדעת רבי ישמעאל אין צריך ללמוד מפסוק זה, כיון שלומדים זאת מהפסוקים שנאמרו בדין ירושת הבת. שנאמר בפסוק "וכל בת יורשת נחלה ממתות בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה" והטעם שנאמר הדין שתהיה לאשה לאחד משבט אביה, זה כיון שהבעל יורש את אשתו ואם היא תינשא לבעל משבט אחר, נמצאת נחלת אביה עוברת לשבט אחר.

ומביא ר' ישמעאל פסוק נוסף שנאמר לגבי הדין שבת תינשא דווקא לבעל משבט אביה "ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה" ופסוק נוסף שאומר "ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר".

ועוד נאמר ביהושע "ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו", וכי מנין לפנחס גבעה שלא היה לו לאלעזר, אלא מלמד שנשא פנחס אשה ומתה וירש את נחלתה.

ועוד מצינו בדברי הימים "ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלוש ערים בארץ הגלעד" וכי מנין ליאיר שלא היה לו לשגוב מלמד שנשא יאיר אשה ומתה וירש את נחלתה.

ומבארת הגמרא מדוע היה צריך ר' ישמעאל להביא את הפסוק הנוסף של "ולא תיסוב נחלה ממטה למטה אחר" ולא רק את הפסוק "וכל בת יורשת נחלה" מפני שלא נאמר שהפסוק "וכל בת יורשת נחלה" מדבר על הסבת נחלה מהבת לשבת אחר דרך ירושת בנה, ולא בעלה. שעל ידי שיוולד לה בן מבעלה שהוא משבט אחר והבן ירשנה תיסוב הנחלה למטה אחר. לכן הביא ר' ישמעאל אף את הפסוק "ולא תיסוב נחלה ממטה למטה", שפסוק זו וודאי לא מדבר על הסבת הבן שהרי הסבת הבן כבר הובאה בפסוק הקודם, ולכן וודאי שהוא מדבר על הסבת הנחלה לשבט אחר דרך ירושת הבעל, וממילא מוכח שהבעל יורשה.

אמנם עדיין היה אפשר לומר שאף הפסוק "ולא תיסוב נחלה ממטה למטה אחר" מדבר על ירושת הבן ולא על ירושת הבעל, והסיבה שהוזכרה הסבת הבן פעמיים, היא כדי לאסור על אשה להינשא לבעל משבט אחר בלאו, חוץ מהעשה המוטל על הבת להינשא לבעל מהשבט שלה שנאמר בפסוק "וכל בת יורשת נחלה וגו' לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה".

ולכן הביאה את הפסוק "ואלעזר בן אהרון מת ויקברו אותו בגבעת פנחס" שרואים שהיה לפנחס נחלה שלא הייתה של אביו אלעזר, ומוכח שזה מפני שפנחס נשא אשה ומתה והורשה לו את נחלתה.

ועדיין היה אפשר לומר שאולי באמת אין הבעל יורש את אשתו, אלא ששם מדובר שפנחס ירש מאמו את אותה הנחלה, שאביו אלעזר נשא אשה ומתה, ופנחס בנו ירשה, וזה מקור הנחלה שלו שלא הייתה לאביו. ולכן הביאה הגמרא פסוק נוסף "ושגוב הוליד את יאיר ויהיה לו עשרים ושלושה ערים בארץ הגלעד" וכי מנין לשגוב ערים שלא היו ליאיר, אלא וודאי שנשא שגוב אשה והיא מתה והוא ירש אותה, ומשם היתה לו נחלה שלא הייתה לאביו.

ואי אפשר לומר שאף כאן מדובר שהוא לא ירש את אשתו אלא את אמו, שהרי את זה כבר למדנו מפנחס ואלעזר ומדוע צריך ב' פסוקים.

ושאל רב פפא את אביו, על דעת ר' ישמעאל שלומד מפנחס ושגוב שבעל יורש את אשתו, מדוע אי אפשר לומר שבעל באמת אינו יורש את אשתו, אלא שפנחס ושגוב קנו בכסף נחלה מאדם אחר, ולכן היה להם קרקעות שלא היו לאביהם.

והשיב לו אביו שלא יתכן שקברו את אלעזר בנחלה שפנחס קנה, כיון שלאחר היובל הנחלה תחזור לבעליה ונמצא שאלעזר קבור בקבר שאינו שלו.

אמנם אמר אביו לרב פפא שאפשר לדחות את הראיה באופן אחר ולומר שפנחס שהיה כהן קיבל את הקרקע מחלקו בשדה חרמים שבעליה החרים אותה לה' שדינה שהולכת לכהן ולכן הייתה לו קרקע שלא הייתה לאביו.

ומביאה הגמרא שהסתפק אב"י, על הדין שהובא בגמרא שנאמר "וכל בת יורשת נחלה וגו' לאחד ממטה אביה תהיה לאשה" "ולא תיטוב נחלה ממטה למטה אחר וגו'".

שאב"י הסתפק באשה היורשת נחלה מאביה ומאמה, ואביה משבט אחד למשל ראובן ואמה משבט אחר למשל שמעון, האם היא צריכה לישא בעל שאמו משבט של אמה ואביו משבט של אביה, שאותו הבעל אף הוא אביו יהיה משבט ראובן ואמו משבט שמעון, כדי שלא תיטוב הנחלה כלל, וכפי שהנחלה בידה שאביה משבט ראובן ואמה משמעון, כך כשהנחלה תעבור לבעלה היא תישאר אצל אדם שאביו משבט ראובן ואמו משבט שמעון. או שהיא יכולה לישא בעל שרק אביו משבטו של אביה אף אם אמו אינה משבט אמה.

והוכיח אב"י שהיא צריכה לישא בעל שאביו ומשבט אמה, שהרי אם לא הנחלה של אמה נעקרת משבט אמה דהיינו שמעון, לשבט של הבעל דהיינו ראובן.

ושואלת הגמרא מה ההוכחה הרי אפשר לומר שהנחלה של אמה כבר נעקרה בזה שהאם נישאה לאביה של הבת שהוא משבט ראובן, ולכן אין צורך שהבת תינשא לבעל שאמו מהשבט שמעון, כי נחלתה של אמה כבר נעקרה לשבט ראובן שהוא שבטו של אביה.

והסתפק אב"י שמא לא אומרים את הסברא שהנחלה כבר נעקרה.

ושאל רב י"מ את רב אשי שלכאורה מהפסוקים עצמם משמע שלא חוששים לשבט האם, שהרי נאמר בפסוקים "וכל בת יורשת נחלה וגו' לאחד ממטה אביה תהיה לאשה", ולא חשש הכתוב שתינשא לשבט של אמה, ורואים שכיון שהנחלה כבר הוסבה בשעה שהאם נישאה לבעל משבט אחר אין חוששים יותר לנחלה של אמה.

והשיב לו רב אשי שספקו של אב"י היה שמא מה שאומר הפסוק "ולא תיטוב נחלה ממטה למטה אחר" מדובר אף על מטה האם, ולכן צריך להשיאה לבעל שאביו משבט אביה ואמו משבט של אמה, כדי שלא תיטוב הנחלה כלל, או שמא לא הקפיד הכתוב על שבט של אמה של הבת כי נחלתה כבר הוסבה, אלא רק על שבטו של אביה.

עמוד ב'

ושואלת הגמרא שלפי דברי אב"י הפסוק היה צריך לומר לאחד ממשפחת מטה אביה ואמה תהיה לאשה, ולא רק "לאחד ממשפחת מטה אביה". ועונה הגמרא שאם היה כתוב בפסוק לאחד ממשפחת מטה אביה ואמה, היינו יכולים לחשוב שקפיד הפסוק רק שאביו ואמו של הבעל יהיה מאותם השבטים של אביה ואמה של האשה, וכגון ראובן ושמעון, אך לא הקפיד הפסוק אם **אמו** של הבעל תהיה משבט **אביה** של האשה כגון ראובן, ואביו של הבעל מהשבט של אמה של האשה כגון שמעון, ולכן אמר הפסוק לאחד ממשפחת מטה אביה, שאביו של הבעל צריך להיות **באותו השבט** של אביו של האשה. אך אין ראייה שבא הפסוק לומר שאין צורך שאמו של הבעל תהיה מאותו השבט של אמו של האשה.

(מהלך זה בסוגיא התבאר לפי דרכו של הרשב"ם, והתוס' ביארו שכל זה הוא חלק מהמו"מ של רב פפא ואב"י בסוגיא ועי"ש).

וכעת חוזרת הגמרא לדין שהתבאר לעיל שאשה יורשת את בעלה. ומביאה הגמרא ב' בריתות שמבארות את ב' הפסוקים שנאמרו לגבי אשה היורשת נחלה, שלא תיטוב נחלתה למטה אחר. "ולא תיטוב נחלה ממטה למטה אחר", ו"ולא תיטוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה".

שהתבאר בבב"יתא שהפסוק "ולא תיטוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה" מדבר על הסבת הנחלה על ידי בנה של האם, שאם האם תמות אחרי בעלה, בנה ירשנה, וכיון שהוא משבט אחר מהשבט של אמו נחלתה תיטוב למטהו של הבן. ואי אפשר לבאר שמדובר בפסוק על הסבת נחלה על ידי הבעל, כיון שכבר הפסוק "ולא תיטוב נחלה ממטה למטה אחר" מדבר על הסבת הנחלה על ידי הבעל, שכיון שבעל יורש את אשתו, אם האם תמות קודם לבעלה, והוא ירש אותה נמצא שנחלתה של האם שהיא משבט אחד הוסבה לבעל שהוא משבט אחר.